

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC NÔNG LÂM**

TẠ VĂN HÂN

**THỰC TRẠNG VÀ GIẢI PHÁP NÂNG CAO HIỆU QUẢ
SỬ DỤNG ĐẤT TRỒNG LÚA TRÊN ĐỊA BÀN
HUYỆN PHỔ YÊN – TỈNH THÁI NGUYÊN**

Chuyên ngành : Quản lý đất đai

Mã số : 60 85 01 03

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC NÔNG NGHIỆP

Người hướng dẫn khoa học : PGS.TS. Đặng Văn Minh

Thái nguyên, 2012

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các số liệu, kết quả nêu trong luận văn là trung thực và chưa từng được sử dụng để bảo vệ một học vị nào.

Tôi cam đoan rằng, mọi sự giúp đỡ cho việc thực hiện luận văn này đã được cảm ơn và các thông tin trích dẫn trong luận văn đều được chỉ rõ nguồn gốc.

Thái Nguyên, ngày..... tháng..... năm 2012

Tác giả luận văn

Tạ Văn Hân

LỜI CẢM ƠN

Trước tiên, tôi xin gửi lời cảm ơn sâu sắc tới thầy giáo - người đã hướng dẫn em tận tình trong suốt quá trình làm luận văn ***PGS.TS. Đặng Văn Minh***.

Xin chân thành cảm ơn Phòng quản lý Đào tạo Khoa Sau đại học, Ban Chủ nhiệm Khoa Tài Nguyên và Môi trường, tập thể giáo viên, cán bộ công nhân viên Khoa Tài Nguyên và Môi trường cùng toàn thể bạn bè đã giúp đỡ tôi trong quá trình học tập và thực hiện đề tài.

Tôi cũng xin chân trọng cảm ơn sự giúp đỡ nhiệt tình của lãnh đạo, cán bộ Phòng Tài nguyên Môi trường huyện Phổ Yên, Chi cục Thống kê huyện Phổ Yên, Phòng NN&PTNT huyện, lãnh đạo UBND các xã Thành Công, Tiên Phong, Đông Cao... đã tạo điều kiện cho tôi thu thập số liệu và những thông tin cần thiết liên quan. Cảm ơn gia đình, các anh chị đồng nghiệp, bạn bè đã động viên và giúp đỡ tôi hoàn thành Luận văn này.

Xin chân thành cảm ơn!

Tác giả luận văn

Tạ Văn Hân

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU	i
1. Tính cấp thiết của đề tài	1
2. Mục đích nghiên cứu đề tài	2
3. Ý nghĩa của đề tài.....	2
Chương 1: TỔNG QUAN NGHIÊN CỨU	3
1.1. Một số vấn đề lý luận về sử dụng đất	3
1.1.1 Đất trồng lúa và tình hình sử dụng đất trồng lúa	3
1.1.2 Đặc điểm sử dụng đất trồng lúa vùng khí hậu nhiệt đới	3
1.1.3 Vấn đề suy thoái đất trồng lúa	4
1.1.4. Nguyên tắc và quan điểm sử dụng đất bền vững	5
1.2. Những vấn đề về hiệu quả sử dụng đất trồng lúa	6
1.2.1. Khái quát về hiệu quả và hiệu quả sử dụng đất	6
1.2.2. Đặc điểm và phương pháp đánh giá hiệu quả sử dụng đất trồng lúa	7
1.3. Những xu hướng phát triển trồng lúa.....	9
1.3.1. Những xu hướng phát triển trồng lúa trên thế giới	9
1.3.2. Phương hướng phát triển trồng lúa Việt Nam trong những năm tới	10
1.3.3. Xây dựng ngành trồng lúa bền vững.....	11
1.4. Những nghiên cứu liên quan đến nâng cao hiệu quả sử dụng đất trồng lúa và sản xuất lúa gạo bền vững.....	15
1.4.1. Các nghiên cứu trên thế giới	15
1.4.2. Những nghiên cứu ở Việt Nam.....	15
Chương 2: NỘI DUNG VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU	17
2.1. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu.....	17
2.2. Nội dung nghiên cứu	17
2.2.1. Đánh giá điều kiện tự nhiên, kinh tế xã hội vùng nghiên cứu	17
2.2.2. Tình hình quản lý và sử dụng đất đai trên địa bàn huyện Phổ Yên	17
2.2.3. Thực trạng sử dụng đất trồng lúa trên địa bàn huyện Phổ Yên ...	17
2.2.4. Hiệu quả sử dụng đất trồng lúa huyện Phổ Yên	17
2.2.5. Định hướng sử dụng đất trồng lúa	18
2.3. Phương pháp nghiên cứu.....	18

2.3.1. Phương pháp chọn điểm nghiên cứu.....	18
2.3.2. Phương pháp thu thập số liệu tài liệu.....	19
2.3.3. Phương pháp tổng hợp và xử lý tài liệu, số liệu	20
2.3.4. Các phương pháp khác.....	20
Chương 3: KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU VÀ THẢO LUẬN.....	21
3.1. Điều kiện tự nhiên, kinh tế xã hội vùng nghiên cứu.....	21
3.1.1. Điều kiện tự nhiên.....	21
3.1.2. Thực trạng phát triển kinh tế xã hội.....	25
3.2.2. Thực trạng phát triển các ngành kinh tế.....	26
3.2. Tình hình quản lý và sử dụng đất đai trên địa bàn huyện.....	34
3.2.1. Tình hình quản lý đất đai	34
3.2.2. Hiện trạng sử dụng đất đai	37
3.3.1 Thực trạng sử dụng đất trồng lúa	37
3.3.2. Phân tích, đánh giá biến động đất trồng lúa.....	38
3.3.3 Thực trạng sản xuất trồng lúa của huyện.....	39
3.4 Hiệu quả sử dụng đất sản xuất trồng lúa.....	40
3.4.1 Vùng sản xuất trồng lúa và các loại hình sử dụng đất	40
3.4.2. Hiệu quả kinh tế của các loại hình sử dụng đất trồng lúa.....	44
3.4.3 Hiệu quả xã hội	55
3.4.4. Hiệu quả môi trường	56
3.4.5. Đánh giá chung	59
3.5. Định hướng sử dụng đất sản xuất trồng lúa	61
3.5.1. Căn cứ để lựa chọn.....	61
3.5.2. Định hướng nâng cao hiệu quả sử dụng đất sản xuất trồng lúa ...	62
3.5.3. Một số giải pháp chính nhằm nâng cao hiệu quả sử dụng đất sản xuất trồng lúa của huyện Phổ Yên.....	62
KẾT LUẬN VÀ ĐỀ NGHỊ.....	68
TÀI LIỆU THAM KHẢO	70

DANH MỤC CHỮ VIẾT TẮT

BVTV	:	Bảo vệ thực vật
CAQ	:	Cây ăn quả
CPTG	:	Chi phí trung gian
DT	:	Diện tích
ĐVT	:	Đơn vị tính
GTGT	:	Giá trị gia tăng
GTSX	:	Giá trị sản xuất
LĐ	:	Lao động
LUT	:	Loại hình sử dụng đất (Land Use Type)
STT	:	Số thứ tự
TB	:	Trung bình

DANH CÁC MỤC BẢNG

Bảng 3.1: Tăng trưởng kinh tế huyện Phở Yên thời kỳ 2006 – 2010.....	25
Bảng 3.2: Chuyển dịch cơ cấu kinh tế thời kỳ 2001-2010	26
Bảng 3.3: Giá trị sản xuất và cơ cấu ngành nông nghiệp huyện Phở Yên thời kỳ 2007-2011	27
Bảng 3.4: Diện tích, năng suất và sản lượng một số cây trồng chính.....	27
Bảng 3.5: Số lượng gia súc, gia cầm Phở Yên 2008 - 2011	28
Bảng 3.6: Giá trị sản xuất công nghiệp giai đoạn 2007 – 2011	28
Bảng 3.7: Thực trạng dân số - lao động - cơ cấu lao động Huyện Phở Yên	29
Bảng 3.8: Hiện trạng và cơ cấu sử dụng đất của huyện Phở Yên.....	37
Bảng 3.9 Diện tích và cơ cấu sử dụng đất trồng lúa năm 2011	37
Bảng 3.10: Biến động đất nông nghiệp giai đoạn 2005 – 2010.....	38
Bảng 3.11. Giá trị sản xuất trồng lúa cả năm huyện Phở Yên giai đoạn 2006 - 2011.....	40
Bảng 3.12. Các loại hình sử dụng đất tiểu vùng 1	41
Bảng 3.13. Các loại hình sử dụng đất tiểu vùng 2	42
Bảng 3.14: Các loại hình sử dụng đất tiểu vùng 3	43
Bảng 3.15. Hiệu quả kinh tế trên 1ha của một số cây trồng chính vùng 1.....	45
Bảng 3.16. Hiệu quả kinh tế trên 1ha của một số cây trồng chính vùng 2.....	46
Bảng 3.17. Hiệu quả kinh tế trên 1ha của một số cây trồng chính vùng 3.....	46
Bảng 3.18. Hiệu quả kinh tế các loại hình sử dụng đất tiểu vùng 1	48
Bảng 3.19. Hiệu quả kinh tế các loại hình sử dụng đất tiểu vùng 2	49
Bảng 3.20. Hiệu quả kinh tế các loại hình sử dụng đất tiểu vùng 3	51
Bảng 3.21. Tổng hợp hiệu quả kinh tế theo các vùng.....	52
Bảng 3.22. Tổng hợp hiệu quả kinh tế theo các loại hình sử dụng đất trồng lúa trên các vùng.....	54
Bảng 3.23. Mức độ sử dụng phân bón ở cây lúa.....	57

MỞ ĐẦU

1. Tính cấp thiết của đề tài

Trồng lúa là hoạt động sản xuất cổ nhất và cơ bản nhất của loài người. Hầu hết các nước trên thế giới đều phải xây dựng một nền kinh tế trên cơ sở phát triển trồng lúa dựa vào khai thác các tiềm năng của đất, lấy đó làm bàn đạp phát triển các ngành khác. Vì vậy việc tổ chức sử dụng nguồn tài nguyên đất đai hợp lý, có hiệu quả theo quan điểm sinh thái bền vững đang trở thành vấn đề toàn cầu.

Hơn 20 năm qua, sản xuất lúa gạo nước ta đã đạt được nhiều thành tựu quan trọng, góp phần thúc đẩy phát triển kinh tế - xã hội của đất nước. Trồng lúa cơ bản đã chuyển sang sản xuất hàng hoá, phát triển tương đối toàn diện, tốc độ tăng trưởng bình quân (5,5% giai đoạn 2002-2007) và đạt 3,79% năm 2008. Sản xuất lúa gạo không những đảm bảo an toàn lương thực quốc gia mà còn mang lại nguồn thu cho nền kinh tế với việc tăng hàng hóa lúa gạo cho xuất khẩu. Kim ngạch xuất khẩu năm 2008 đạt khoảng 16 tỷ USD gấp 3,8 lần năm 2000, trong đó tăng trưởng trung bình của các mặt hàng xuất khẩu chủ yếu giai đoạn 2000 - 2008 và đạt gạo 13,6.

Là huyện thuần nông, sản xuất nông nghiệp đóng vai trò quan trọng trong sự phát triển kinh tế xã hội của huyện nhưng lại đang đối mặt với hàng loạt các vấn đề như: sản xuất nhỏ, manh mún, công nghệ lạc hậu, năng suất và chất lượng nông sản hàng hóa thấp, khả năng hợp tác liên kết cạnh tranh yếu, sự chuyển dịch cơ cấu chậm.

Trong điều kiện diện tích đất lúa ngày càng bị thu hẹp nhất là đất trồng lúa do sức ép của quá trình đô thị hóa, công nghiệp hóa và sự gia tăng dân số thì mục tiêu nâng cao hiệu quả sử dụng đất trồng lúa là hết sức cần thiết, tạo ra giá trị lớn về kinh tế đồng thời tạo đà cho phát triển lúa gạo bền vững. Đó cũng là mục tiêu nghiên cứu của đề tài: ***“Thực trạng và giải pháp nâng cao hiệu quả sử dụng đất trồng lúa trên địa bàn huyện Phổ Yên – tỉnh Thái Nguyên”***.

2. Mục đích nghiên cứu đề tài

- Đánh giá thực trạng sử dụng đất trồng lúa của huyện Phổ Yên.
- Đề xuất các giải pháp nhằm góp phần giúp người dân lựa chọn phương thức sử dụng đất phù hợp và nâng cao hiệu quả sử dụng đất đáp ứng yêu cầu phát triển trồng lúa bền vững.

3. Ý nghĩa của đề tài

- Góp phần hoàn thiện lý luận về hiệu quả sử dụng đất trồng lúa và là cơ sở định hướng phát triển sản xuất lúa gạo trong tương lai cho huyện Phổ Yên.
- Góp phần nâng cao hiệu quả sử dụng đất trồng lúa và thúc đẩy sự phát triển sản xuất đất trồng lúa bền vững.

Chương 1

TỔNG QUAN NGHIÊN CỨU

1.1. Một số vấn đề lý luận về sử dụng đất

1.1.1 Đất trồng lúa và tình hình sử dụng đất trồng lúa

Đất đai là một khoảng không gian có giới hạn gồm: khí hậu, lớp đất bề mặt, thảm thực vật, động vật, diện tích mặt nước, nước ngầm và khoáng sản trong lòng đất. Trên bề mặt đất đai là sự kết hợp giữa các yếu tố thổ nhưỡng, địa hình, thủy văn, thảm thực vật cùng với các thành phần khác và đất trồng lúa có thể hiểu là loại đất mà ở đó có đủ các điều kiện về thổ nhưỡng cũng như khí hậu, thủy văn phù hợp cho sự phát triển của cây lúa.

Đất đai nói chung và đất trồng lúa nói riêng có vị trí cố định trong không gian và có chất lượng không đồng nhất giữa các vùng, miền. Mỗi vùng đất đai luôn gắn liền với các điều kiện tự, điều kiện kinh tế - xã khác nhau. Do vậy, muốn sử dụng đất đai hợp lý, có hiệu quả cần bố trí sử dụng đất hợp lý trên cơ sở khai thác lợi thế sẵn có của vùng trước áp lực từ sự gia tăng dân số, sự phát triển của xã hội làm cho nhu cầu sử dụng đất phi nông nghiệp ngày càng tăng làm giảm diện tích và chất lượng đất sản xuất trồng lúa.

Năm 2009, Việt Nam có 24997,2 nghìn ha đất nông nghiệp, bình quân diện tích là 2899,55 m²/người. Giá trị sản xuất nông nghiệp đạt 156681,9 tỷ đồng, trong đó trồng trọt là 122,37 tỷ đồng, chăn nuôi đạt 30938,6 tỷ đồng và nuôi trồng thủy sản là 3367,6 tỷ đồng. Trong trồng trọt, cây lúa đạt giá trị sản xuất là 70059,8 tỷ đồng; cây rau đậu đạt 10560,4 tỷ đồng; cây công nghiệp là 31015,4 tỷ đồng và cây ăn quả đạt 9083,7 tỷ đồng [33].

1.1.2 Đặc điểm sử dụng đất trồng lúa vùng khí hậu nhiệt đới

Hoạt động sản xuất trồng lúa là một ngành sản xuất quan trọng, đặc biệt ở các nước đang phát triển, sản xuất lúa gạo không chỉ đảm bảo nhu cầu lương thực, thực phẩm cho con người mà còn tạo ra sản phẩm xuất khẩu, thu ngoại tệ cho mỗi quốc gia.